

Список використаних джерел

1. Грищенко А. П. Незакінчене речення. Українська мова : енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Укр. енцикл., 2000. С. 374.
2. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. Київ: Наукова думка, 1973. 288 с.
3. Завальнюк І. Незавершені синтаксичні конструкції в мові української преси початку ХХІ ст. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць. 2017. Вип. 25. С. 129–136.
4. Пітель В. І. Функціонально-семантична структура незакінчених речень у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ, 2000. 19 с.
5. Шабат-Савка С. Т. Незакінчене висловлення як емоційно-експресивний маркер мовотворчості Ірини Вільде. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72). № 6. Ч. 1. С. 58-64.
6. Шабат-Савка С. Незакінчене висловлення як синтаксичний засіб реалізації комунікативних інтенцій (за романом «Тигролови» Івана Багряного). Дивослово. 2012. № 1 (658). С. 28–32.

СИНЕСТЕЗІЯ ГОЛОСНИХ ЯК ЧИННИК ХОРОВОЇ ІНТОНАЦІЇ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Гливацький Володимир

викладач

Кафедра вокально-хорової майстерності,
хормейстер молодіжного хору «Світич»

Ніжинський державний університет імені М. Гоголя, Україна

Постановка проблеми

Однією з ключових проблем сучасної хорової педагогіки є досягнення чистоти інтонації та тембрової єдності колективу. Традиційні методики роботи з інтонуванням, що ґрунтуються переважно на технічних аспектах звуковедення та артикуляції, не завжди забезпечують достатню ефективність у формуванні однорідного хорового тембру та збалансованого звучання. У цьому контексті виникає необхідність у пошуку нових підходів, які могли б розширити педагогічний і методичний арсенал диригента-хормейстера.

Феномен синестезії, зокрема асоціювання голосних із кольоровими характеристиками, відкриває нові перспективи у формуванні хорового звучання. Проте, незважаючи на значний інтерес до синестезії у музикознавстві, культурології та психології, її специфічне застосування у хоровій практиці майже не досліджене. Відсутність ґрунтовних науково-практичних розробок у цій сфері зумовлює актуальність вивчення синестезії голосних як чинника

оптимізації резонансу, уніфікації тембру та підвищення інтонаційної точності у колективному співі.

Аналіз досліджень

Незважаючи на значний інтерес музикознавців і культурологів до феномену синестезії як міждисциплінарного явища мистецтва, у вокально-хоровій педагогіці це питання залишається практично не дослідженим. У наукових працях Є. Пахомова, Л. Генералюк, Н. Герасимова-Персидська, Б. Сюта, О. Цехмістро, С. Павлишин та ін. синестезія здебільшого розглядається у широкому культурному та музичному контексті, проте специфіка її застосування у хорі не отримала належного висвітлення. Водночас сприйняття голосних через призму кольорових асоціацій може стати ефективним інструментом для більш точного налаштування резонансу, гармонізації тембрових відтінків і досягнення збалансованого звучання колективу. Отже, дослідження ролі синестезії голосних у хоровій педагогіці є важливим і актуальним завданням, що має як теоретичне, так і практичне значення.

Актуальність полягає в виведенні гіпотези, що асоціювання голосних із кольоровими характеристиками відкриває нові можливості для роботи з інтонацією та тембровим балансом та може збагатити методичний інструментарій диригента.

Мета статті – дослідити роль синестезії голосних у формуванні точності та тембрової єдності хорової інтонації.

Завдання статті полягає в визначенні ролі голосних у формуванні хорового звучання, розкритті взаємозв'язку між проявами синестезії та тембровою єдністю колективу, а також окреслити практичні методи застосування синестезії в роботі з хором.

Виклад основного матеріалу

У вокальній практиці сприйняття голосних через призму кольорових асоціацій відкриває нові можливості для формування якісної хорової інтонації, оскільки дозволяє точніше налаштовувати резонанс, тембр і звуковий баланс у хорі. Звернення до цього явища збагачує арсенал методичних засобів диригента й створює перспективу нових педагогічних рішень у роботі з колективом.

Жанрове різноманіття хорової музики в порівнянні з попередніми епохами у XX-XXI століттях значно збагатилося завдяки прагненню інтегрувати синестезію — поєднання музики з візуальними мистецтвами, літературою, архітектурою, світловими ефектами та сценічною дією. Одним із ключових векторів розвитку сучасної хорової музики виступає жанрове взаємозбагачення, яке зумовлює появу опер і симфоній для хору а cappella, нових інтерпретацій хорового концерту, кантати, ораторії та прагнення до циклізації хорових творів. Сучасні композитори намагаються задіяти всі органи чуття саме слухача, надаючи твору глибшої експресивності через синтез різних видів мистецтва. Наприклад у творчості К. Чюрльоніса, П. Клеє і Я. Ксенакіса розглядається взаємовплив музичної логіки та візуальних видів мистецтва (живопису, графіки, архітектури), що проявляється у трансфері принципів музичної композиції на структуру і побудову візуальної композиції. Пошуки композиторами нових засобів музичної виразності в хорових

творах зумовлюють шукати нові засоби досягти цього впливу на слухача. І дана проблема актуалізується саме через диригента, який в своїй інтерпретації може використати свідоме виділення голосних, варіювання тембру, динаміки та просторового розташування співаків, а також впровадження сценічних і колористичних елементів, що підсилюють емоційне й сенсорне сприйняття твору н слухача. Одним з таких методів можна вважати синестезію голосних літер.

Однією з провідних проблем хорового співу є досягнення чистоти інтонації та тембрової єдності колективу. Традиційні методики роботи з інтонуванням здебільшого зосереджуються на технічних аспектах звуковедення та звуковидобування, таких як «округлення звуку», відповідна мімка тощо, проте сучасна педагогіка дедалі частіше звертається до міждисциплінарних підходів. Одним із таких феноменів є синестезія – поєднання різних сенсорних відчуттів, зокрема асоціювання звуків із кольоровими характеристиками.

Синестезія - це стан явища, за якого певний стимул у одній сенсорній сфері викликає відчуття в іншій. «Синестезію раніше розглядали як рідкісний стан, але останні оцінки свідчать про те, що вона вражає 4% населення. Найпоширенішим з яких, як видно, є літерні звуки, пов'язані з кольором.» [1]. Дане явище привертає увагу науковців різних дисциплін, зокрема психології, мистецтвознавства, кінознавства та літератури. У психології синестезія досліджується як особливість сприйняття, що впливає на когнітивні процеси та формування асоціативних зв'язків. У мистецтві вона використовується для створення багатовимірних образів і комплексного естетичного ефекту: поєднання кольору, звуку, простору і руху дозволяє художникам, композиторам і режисерам розширювати виразні можливості твору.

У музичному контексті феномен синестезії виявляється у кореляції звукових структур із кольоровими, просторово-формальними чи світловими образами, що зумовлює нові способи інтерпретації музичного матеріалу та модифікує емоційний стан слухача. Індивідуальна система кольорових відповідників залишається відносно стабільною для конкретного суб'єкта протягом тривалого періоду, проте ідентичні ноти або графемні символи можуть спричиняти різні кольорові асоціації в різних індивідів. Особливо актуальним цей феномен стає у хоровому мистецтві, де голосні можуть виступати не лише як фонетичні одиниці, а й як носії колористичних характеристик, адже «відображення дійсності починається з відчуттів. Відчуття відображають окремі властивості предметів та явищ, які впливають на наші органи почуттів безпосередньо.» [4. С. 66.], так само, впливаючи на темброву єдність та інтонаційну точність колективу.

У хоровому виконавстві увага до окремих елементів звучання є визначальною для тембрової єдності та інтонаційної точності. Особливе значення має дикція, яка разом із орфоепією формує основу якісного хорового звучання, забезпечуючи чіткість і виразність виконання. «Важливим зовнішнім фактором є вираз обличчя, вільний від гримас та підпорядкований загальному завданню виконання – розкриттю художнього змісту твору» [6. С. 22]. Міміка впливає на акустичні характеристики голосу через положення губ, щелепи та

м'язів обличчя, що визначають формування формант і сприяють тембровій однорідності. У вокальній педагогіці міміка трактується як засіб стабілізації артикуляційного апарату та концентрації уваги співаків на уніфікації звуку, зокрема при роботі над чистотою інтонації та дикцією.

Отже, дикція та міміка у хоровому виконавстві визначають чіткість інтонації та темброву однорідність колективу. Варто зазначити, що в цьому аспекті особливе значення мають голосні, які виступають основою тембрової та інтонаційної структури хорового співу, забезпечуючи єдність звучання та виразність музичного образу. Не випадково дослідники підкреслюють, що «вокальній педагогіці належну увагу приділяють ступеню рівномірності сили голосу на різних голосних» [5. С.81] адже саме збалансоване виконання голосних забезпечує стабільність інтонації, гармонійне поєднання голосів та формування єдиного художньо-виразного звучання хорового колективу.

Голосні звуки відіграють ключову роль у формуванні хорового звучання, виступаючи своєрідною темброво-інтонаційною основою колективу. Вони визначають не лише чистоту інтонації, а й характер, колір та експресивність звучання хору. Правильно підібраний тембр голосного забезпечує природний резонанс, сприяє рівномірному розподілу звучання між партіями та створює відчуття єдності колективного звуку. Кожен голосний має специфічну акустичну структуру: форма ротової порожнини, положення язика та губ, а також характер звучання формують його спектральні особливості, які безпосередньо впливають на темброву якість хорового виконання. Саме завдяки свідомому підбору і узгодженню голосних між співаками диригент може досягати гармонійної тембрової єдності, підсилювати виразність твору та коректувати інтонаційні відхилення.

У контексті сучасної педагогіки синестезія голосних має надати додатковий інструмент для роботи над інтонацією та тембром: певні голосні можуть асоціюватися з конкретними кольорами або емоційними станами, що допомагає співакові більш усвідомлено формувати звучання і підтримувати єдність хорового голосу. Таким чином, голосні виступають не лише фонетичною основою співу, а й потужним засобом контролю тембру, інтонації та художньої виразності хору.

Це дає підґрунтя для застосування інноваційних підходів, які спрямовані на гармонійне поєднання технічної вправності та художнього впливу у процесі хорового співу.

У роботі з хоровим колективом важливим є пошук психологічних інструментів, які здатні одночасно впливати і на технічний, і на емоційно-образний рівень сприйняття співаків. Використання кольорових асоціацій у педагогічному процесі під час розспівки ґрунтується на феномені синестезії, що передбачає поєднання слухових і зорових відчуттів. Завдяки цьому кожна голосна може бути інтерпретована не лише як фонетичний звук, а й як певний «колір» або відтінок, що сприяє точнішому відчуттю тембру та гармонізації колективного звучання. Наприклад, при розспівці, диригенту-хормейстеру варто зазначити, що, світлі голосні ([i], [e]) можна асоціювати з яскравими, прозорими кольорами, тоді як темні голосні ([o], [y]) — з глибшими й насиченими. Такі

уявлення допоможуть співакам чіткіше налаштовувати резонанс і досягати тембральної єдності у звучанні. Застосування даного асоціативного методу під час розспівки має подвійний ефект: з одного боку, він активізує сенсорне сприйняття співаків, сприяючи більш точному контролю за тембровими відтінками звуку; з іншого — формує у колективі спільне уявлення про бажане звучання, що полегшує досягнення мети. Крім того, орієнтація на кольорові характеристики голосних стимулює емоційне залучення учасників хору, що підсилює їхню увагу до інтонаційної точності й художньої виразності виконання. У результаті відбувається не лише вдосконалення технічних аспектів співу, а й поглиблення інтерпретаційних можливостей колективу. Водночас ефективність цього підходу безпосередньо залежить від його практичної реалізації, зокрема від упровадження спеціально розроблених вправ та методичних прийомів, наприклад застосування кольорових асоціацій може реалізовуватися у вигляді конкретних вправ. Наведемо декілька з них які ми використовуємо в роботі:

- «Кольорова шкала» — виконання гами або вправи на інтонування, де кожній голосній відповідає певний колір. Співаки уявляють цей колір і прагнуть відтворити його «звучання» у власному голосі.
- Порівняльні вправи — чергування голосних із різними «кольорами» для відчуття різниці у тембровому забарвленні та вироблення навички швидкого налаштування резонансу.
- Групова робота з уніфікацією кольору — хор виконує одну й ту ж голосну, орієнтуючись на спільну кольорову характеристику, що сприяє єдиному тембровому звучанню.

Дані методичні прийоми активізують уяву співаків та роблять процес роботи емоційно насиченим, що допомагає уникати одноманітності під час технічних вправ.

На нашу думку, застосування кольорових асоціацій у роботі з голосними може суттєво підвищити рівень хорового виконання. По-перше, такий метод сприяє більш усвідомленому контролю за акустичною природою голосних, завдяки чому поліпшується точність інтонування окремих партій та загального звучання. По-друге, орієнтація колективу на спільний «колір» формує відчуття єдності тембрового поля, що є ключовим для збалансованого хорового звучання. По-третє, включення зорово-образних уявлень активізує емоційну сферу співаків, роблячи процес співу більш зосередженим і виразним, а отже — підвищує якість інтерпретації музичного твору.

Подальше дослідження варто розвивати з більш поглибленим розумінням когнітивної психології співаків та не обмежуватися лише кольорами для формування однорідного тембру при розспівці. Одним з прикладів — впроваджувати образну візуалізацію в роботі з твором, застосовуючи асоціативну та порівняльну методики. Наприклад при роботі з твором «Сонце заходить» В. Іконника задля досягнення спільного динамічного ансамблю партій варто показати картину «Вечір в Україні» А. Куїнджі. Таким чином викликавши у співаків одне уявлення про пейзажність твору і тим самим досягнувши необхідного ансамблю.

Висновок

У статті запропоновано лише педагогічну ідею — використання кольорових асоціацій голосних як образного інструмента для роботи над тембром та інтонацією в хорі. Початкові методичні вправи можуть бути корисними як допоміжний засіб у репетиційній практиці; однак ефективність підходу потребує емпіричної верифікації через контрольовані дослідження з об'єктивними акустичними вимірами і статистичним аналізом. До отримання таких даних твердження про покращення інтонації та тембрової єдності слід подавати як гіпотези для подальшого тестування, а не як доведений факт.

Список використаних джерел

1. Mehgan Andrade and Neil Walker, "Cognitive Psychology," Open Educational Resources Universitas Airlangga, accessed September 23, 2025, <https://oer.unair.ac.id/items/show/1136>.
2. Newton, Isaac. 1704. Opticks: or, A treatise of the reflections, refractions, inflexions and colours of light. London: Printed for Sam. Smith, and Benj. Walford,.
3. Пахомова Є. Г. Синтез і синестезія у творчості українських композиторів другої половини XX – початку XXI століття. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. Київ, 2017. Вип. 1 (34). С. 101–112.
4. Прищенко С. В. Кольорознавство : навчальний посібник / за редакцією професора Є. А. Антоновича. – К.: ДАКККиМ, 2009. – 358 с., іл. ISBN 978-966-452-008-6
5. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика): Навчальний посібник. Видання третє, доповнене, — Харків: ХНПУ, «Федорко», 2018, 212 с
6. Хоменко А.Б. Коробка В.І., Крутько Н.В., Курсон В.М. Постановка голосу. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2011. С. 113

ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЯ ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ЗМІ

Завальнюк Інна Яківна

доктор філологічних наук, професор

Дроненко Катерина Олександрівна

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського, Україна

Фразеологія є особливим лінгвістичним явищем, у якому сконцентровані глибокі й масштабні смисли, потужні емоції, дотепність та влучність національного мислення і національної долі. Динаміка фразеологічного складу будь-якої мови, також і української, спричинена потребою відбиття життєвих